

Bangladeş'in Cox's Bazar Bölgesindeki Rohingya Kamplarında Türk İnsani Yardımı: Kardeşlik Temelli Yumuşak Gücün Yararlanıcı ve Yerel Aktör Düzeyinde İncelenmesi

Moshiur Rahman¹

Öz

Bu çalışma, Bangladeş'in Cox's Bazar bölgesindeki Rohingya kamplarında Türk insani yardımının yararlanıcılar ve yerel aktörler düzeyinde yumuşak güçle ilişkili algı ve kaynak atfı örüntülerini incelemektedir. Nitel tek vaka tasarımı kapsamında, Mayıs 2025–Şubat 2026 arasında on beş kamp ve yerleşimde, ayrı yedi gruptan 242 katılımcıya görüşmecî tarafından uygulanan açık uçlu nitel anket kullanılmıştır. Bengalce yanıt kayıtları, kod kitabına dayalı tümdengelsel ve tümevarımsal tematik analizle çözümlenmiş; rastgele seçilen %40'lık bölümün bağımsız yeniden kodlanmasıyla Krippendorff alfa katsayısı 0,93 olarak bulunmuştur. Bulgular, sağlık, gıda ve Ramazan etkinliklerinin unutulmazlık ve Müslüman kardeşlik duygularıyla ilişkilendirildiğini; bayrağın, yardım malzemelerinin, kurumsal görünürlüğü ve saygılı temasın bu algıları Türkiye'ye bağladığını göstermektedir. Bununla birlikte kalıcı çözüm eksikliği, kapasite açığı, ev sahibi toplum üzerindeki baskılar ve kadınlarla çocukların güvenlik gereksinimleri etkinin sınırlarını belirlemektedir. Çalışma, maddi hizmet ile dinî yakınlığın etkileşimini açıklamak üzere kardeşlik temelli yumuşak gücü ilişkisel ve koşullu bir mekanizma olarak önermekte; görünürlük yardımın tek başına kalıcı etkinin kanıtı sayılamayacağını savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rohingya mültecileri, Türk insani yardımı, Kardeşlik temelli yumuşak güç

ABSTRACT IN ENGLISH

Turkish Humanitarian Assistance in the Rohingya Camps of Cox's Bazar, Bangladesh: Brotherhood-Based Soft Power among Beneficiaries and Local Actors

This study examines soft-power-related perceptions and source attribution surrounding Turkish humanitarian assistance in the Rohingya camps of Cox's Bazar, Bangladesh. Within a single-case design, an interviewer-administered open-ended qualitative survey was conducted with 242 participants from seven groups across fifteen camps and host settlements between May 2025 and February 2026. Bengali response records were analysed using codebook-based deductive and inductive thematic analyses; recoding of a randomly selected 40% of the records yielded a Krippendorff's alpha of .93. Health care, food assistance, and Ramadan activities were associated with feeling remembered and with the Muslim Brotherhood. Flags, materials, institutional visibility, and respectful contact linked these perceptions to Türkiye. However, the absence of a durable solution, capacity gaps, host-community pressures, and the safety needs of women and children constrained this potential. The study proposes brotherhood-based soft power as a relational, conditional mechanism linking service and religious affinity, while cautioning that visible aid alone does not establish political influence.

Keywords: Rohingya refugees, Turkish humanitarian assistance, Brotherhood-based soft power

¹ Öğretim Üyesi, Kitle İletişimi ve Gazetecilik Bölümü (Mass Communication and Journalism), Comilla University, Cumilla, Bangladesh. E-posta: moshiur.mcj@cou.ac.bd, ORCID: 0000-0002-4923-6036.

Giriş

İnsani yardım, uzun süre tarafsızlık, bağımsızlık ve insanîyet ilkeleriyle tanımlanan ve dış politikadan ayrı düşünülen bir alan olarak ele alınmıştır. Oysa Soğuk Savaş sonrası dönemde yardımın giderek devlet eliyle ve dış politika hedefleriyle iç içe geçmiş biçimde yürütülmesi, hem “insani diplomasi” (Davutoğlu, 2013; Régnier, 2011, ss. 1212–1214) hem de “dinî yumuşak güç” (Haynes, 2012; Mandaville & Hamid, 2018, ss. 1–3) tartışmalarını öne çıkarmıştır. Bu süreçte insani yardım, bir devletin uluslararası kamuoyu nezdindeki cazibesini ve meşruiyetini artıran bir kaynak, yani bir yumuşak güç aracı (Nye, 2004) olarak da okunmaya başlamıştır. Bu çalışma, söz konusu okumayı somut bir saha üzerinden sınamayı amaçlamaktadır.

Türkiye, 2000’li yıllardan itibaren insani yardım hacmini ve coğrafi kapsamını genişletmiş, insani diplomasiyi açık biçimde dış politika söyleminin merkezine yerleştirmiştir (Davutoğlu, 2013; Haşimi, 2014). Somali bu dönüşümün simgesel örneği olarak literatürde geniş yer bulurken (Akpınar, 2013; Baird, 2016), Myanmar’ın Rakhine eyaletindeki Arakanlı (Rohingya) Müslümanlara yönelik şiddet ve bunun tetiklediği kitlesel göç, Türkiye’nin Güney Asya’daki en görünür insani müdahalelerinden birine zemin hazırlamıştır. 25 Ağustos 2017’de başlayan askerî operasyonların ardından yaklaşık 750 bin Arakanlı kısa sürede Bangladeş’e sığınmış; önceki dalgalarla birlikte Cox’s Bazar bölgesindeki Arakanlı nüfus yaklaşık bir milyona ulaşmıştır (İbrahim, 2016; Ullah, 2011; UNHCR, 2026). Bu kamplar, yaklaşık 24 km²’lik dar bir alanda dünyanın en büyük mülteci yerleşimini oluşturmaktadır (Hussein & Duggal, 2023). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği süreci etnik temizliğin tipik bir örneği olarak nitelendirmiştir (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2017).

Türkiye’nin bu sahadaki varlığı çok aktörlü ve süreklilik arz eden bir yapıdadır. Devlet bağlantılı kurumlar arasında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Türk Kızılay, Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) ve T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından personel görevlendirilen sahra hastanesi öne çıkmaktadır. 2018’de 9 numaralı kampta kurulan 50 yataklı sahra hastanesi, 2026 itibarıyla günde yaklaşık 1.000 hastaya hizmet vermekte ve 30’u Türk, 55’i yerel olmak üzere 85 personel istihdam etmektedir (Daily Sabah, 2026). TDV ise özellikle Ramazan döneminde binlerce gıda ve iftar paketi dağıtmaktadır. Türk yetkililere dayandırılan verilere göre kriz başından bu yana sağlanan insani yardımın toplam değeri 80 milyon doları aşmıştır (Daily Sabah, 2026).

Bu varlık, üst düzey siyasal görünürlikle de desteklenmektedir. 6–7 Eylül 2017’de dönemin Cumhurbaşkanı’nın eşi Emine Erdoğan, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Betül Sayan Kaya’nın da bulunduğu bir heyet Kutupalong kampını ziyaret ederek TİKA, Kızılay ve AFAD yardımlarını dağıtmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2017). Aynı dönemde Cumhurbaşkanı Erdoğan krizi uluslararası platformlarda gündeme taşımıştır. Bu görünürlük güncelliğini korumaktadır: Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, 5–6 Haziran 2026’da Bangladeş’e yaptığı ilk ziyarette 9 numaralı kamptaki sahra hastanesini ve 16–17 numaralı kampları gezmiştir (Aziz, 2026; T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2026). Böylece insani yardım, Türkiye-Bangladeş ilişkilerinin de bir bileşeni hâline gelmiştir.

Bu çalışmanın temel sorusu iki katmanlıdır. Birincisi, Türkiye’nin kamplardaki hangi insani faaliyetleri ve kurumsal işaretleri yararlanıcılar ve yerel aktörler tarafından tanınmaktadır? İkincisi, bu hizmet karşılaşmaları yumuşak güçle ilişkili cazibe, kaynak atfı ve hizmete dayalı

koşullu güvenilirlik örüntülerine hangi mekanizmalarla bağlanmaktadır? Yumuşak güç yazınının büyük bölümü ulusal imajı seçkin ya da genel kamuoyu düzeyinde ölçerken (Çevik, 2019), dış yardım araştırmaları görünür, hedeflenmiş ve süreklilik gösteren yardımın bağışçı ülkeye ilişkin tutumlarla ilişkisini incelemektedir (Goldsmith et al., 2014). Bu çalışma, söz konusu ilişkiyi kırılgan yararlanıcılar ve yerel aktörler düzeyinde çözümleyerek, somut hizmet ile dinî yakınlığın birlikte işleyebileceği koşulları açıklamak üzere “kardeşlik temelli yumuşak güç” mekanizmasını önermektedir.

Makale şu sırayı izlemektedir. İlk bölümde yumuşak güç, kamu diplomasisi, dinî yumuşak güç ve insani diplomasi kavramları ile mülteci kamplarının insani yönetimi tartışılmakta ve çalışmanın analitik çerçevesi kurulmaktadır. İkinci bölümde Arakan krizi ve Türkiye’nin Cox’s Bazar’daki insani varlığı betimlenmektedir. Üçüncü bölümde yöntem açıklanmakta; dördüncü bölümde bulgular üç eksen altında sunulmaktadır. Beşinci bölümde bulgular kuramsal çerçeveye bağlanarak önerilen kavram geliştirilmekte, sonuç bölümünde ise temel çıkarımlar ve öneriler paylaşılmaktadır.

1. Kuramsal Çerçeve

1.1. Yumuşak güç

Yumuşak güç kavramı Joseph Nye tarafından geliştirilmiş (Nye, 1990) ve bir aktörün istediği sonuçlara baskı (sopa) veya ödeme (havuç) yerine cazibe yoluyla ulaşabilme yeteneği olarak tanımlanmıştır (Nye, 2004, s. x). Nye’a göre bir ülkenin yumuşak gücü üç temel kaynaktan beslenir: kültürü, siyasal değerleri ve dış politikası (Nye, 2004, s. 11). Sert güçten farklı olarak yumuşak güç, sonucu garanti etmeyen, dolaylı ve yavaş işleyen; büyük ölçüde algı, cazibe ve meşruiyet üzerinden çalışan bir güç biçimidir (Nye, 2011). Nye’in kavramsallaştırması esas olarak makro düzeydedir: kaynaklar çoğunlukla popüler kültür, eğitim, değerler ve dış politika duruşu gibi ulusal ölçekli unsurlardır ve etki kamuoyu düzeyinde değerlendirilir. Bu çalışma, kavramın açıklayıcı gücünü kabul etmekle birlikte, onu mikro düzeyde, yani yararlanıcı düzeyine taşımayı önermektedir.

Bununla birlikte, kavramın kaynak, davranış ve sonuç düzeylerini zaman zaman birbirine yaklaştırdığı yönünde önemli eleştiriler vardır. Gallarotti (2011), sahip olunan kültürel ya da normatif kaynakların ancak belirli bağlamsal koşullarda etkili bir güce dönüşebileceğini vurgularken, Bially Mattern (2005), cazibenin kendiliğinden ve bütünüyle gönüllü bir tepki sayılamayacağını, dil ve temsil aracılığıyla ilişkisel olarak kurulduğunu ileri sürer. Bu eleştiriler, görünür bir yardım faaliyetini doğrudan yumuşak güç sonucu olarak kabul etmek yerine, yararlanıcının hizmeti nasıl yorumladığını, kime atfettiğini ve bu yorumun hangi sınırlar içinde sürdüğünü göstermeyi gerekli kılar. Çalışmanın cazibe, kaynak atfı ve hizmete dayalı koşullu güvenilirlik ayrımı bu kavramsal soruna verilen analitik bir yanıttır.

1.2. Kamu diplomasisi

Kamu diplomasisi, yumuşak güç kaynaklarının yabancı kamuoyuna yönelik bilinçli biçimde seferber edilmesidir; yani hedef ülkenin yalnızca hükümetiyle değil, halkıyla doğrudan kurulan bir iletişim biçimidir (Melissen, 2005; Nye, 2008, ss. 94–95). Etkili bir kamu diplomasisi, tek yönlü propagandadan çok karşılıklılığa ve güvenilirliğe dayanır. Türkiye’de kamu diplomasisi, 2000’li yıllarda kurumlara, burslara ve kültürel kuruluşlara yapılan yatırımlarla dış politikanın bir uzantısı hâline gelmiştir (Aras & Mohammed, 2019; Kalın, 2011). Bu yazın, yumuşak gücün

yalnızca sahip olunan kaynaklarla değil, bu kaynakların inandırıcı biçimde aktarılmasıyla işlediğini vurgular.

Ancak kamu diplomasisi yazınında iletişimin varlığı ile iletişimin hedef kitlede ürettiği sonuç aynı şey değildir. Mesajın kurumsal olarak görünür olması, güvenilir bulunduğunu veya kaynağa olumlu bir tutum olarak döndüğünü tek başına göstermez; alımlama, önceki kimlik bağları ve yüz yüze deneyim bu dönüşümü değiştirebilir (Bially Mattern, 2005; Melissen, 2005). Bu nedenle çalışma, Türk kurumlarının ne anlattığından çok, kamp sakinlerinin hizmeti nasıl anlamlandığına ve olumlu algıyı Türkiye'ye hangi somut işaretlerle bağladığına odaklanmaktadır.

1.3. Dinî yumuşak güç

Yumuşak gücün son dönemde öne çıkan bir biçimi dinin dış politika kaynağı olarak kullanılmasıdır. Mandaville ve Hamid (2018, ss. 1–3), devletlerin dinî sınır ötesi yayılma, rejim meşruiyeti veya küresel dinî liderlik iddiası içinde seferber edebildiğini; Haynes (2008, 2012) ise ulusötesi dinî aktörlerin yumuşak güç kapasitesini besleyebildiğini göstermektedir. Müslüman insani yardım yazını da İslami hayır kuruluşlarının siyasal çevrelerini, örgütsel kimliklerini ve değişen ulusötesi güzergâhlarını incelemiştir (Benthall & Bellion-Jourdan, 2003; Juul Petersen, 2012). Bununla birlikte bu çalışmalar çoğunlukla bağışçı kuruluşlara ve yardım siyasetine odaklanır. Bu makale, dinî yakınlığın dindaş mültecilere sunulan somut hizmetle birleştiğinde yardım alanların kaynak ülkeyi tanıma ve anlamlandırma süreçlerinde nasıl işlediğine odaklanmaktadır.

Bu yaklaşım, dinî yakınlığı peşinen cazibe üreten sabit bir kaynak olarak görmez. Ortak inanç, Appleby'nin (2000, s. 28) işaret ettiği çift değerlilik nedeniyle dayanışmayı güçlendirebildiği gibi, farklı grupları dışarıda bırakan bir sınır da kurabilir. Dahası, devlet ve kurum merkezli dinî yumuşak güç çalışmaları, yardım alanların aynı sembol ve söylemleri nasıl müzakere ettiğini ikincil planda bırakabilmektedir (Haynes, 2012; Mandaville & Hamid, 2018, ss. 1–3). Buradaki çözümlemede dinî kimlik, açıklamanın kendisi olarak değil; somut hizmetle birleştiğinde etkisi değişen ve yararlanıcı yorumuna bağlı bir ara mekanizma olarak ele alınmaktadır.

1.4. İnsani diplomasi ve Türkiye'nin yumuşak gücü

İnsani diplomasi, üzerinde uzlaşmış tek bir tanımı bulunmayan, gelişmekte olan bir kavramdır (Régnier, 2011, ss. 1212–1214). En geniş anlamıyla, kriz ve afet bölgelerindeki ihtiyaç sahiplerine ulaşmayı amaçlayan faaliyetlerin dış politika alanıyla kesiştiği noktayı ifade eder. Türkiye'nin dış politika söyleminde insani diplomasi, değer eksenli bir yönelimin ve bölgesel sorumluluk iddiasının ifadesi olarak konumlanmıştır (Davutoğlu, 2001, 2013). Bu çerçevede Türkiye, insani yardımıyla yükselen bir küresel aktör ve “insani devlet” olarak tanımlanmıştır (Bayer & Keyman, 2012; Haşimi, 2014). Ne var ki devlet eliyle yürütülen insani diplomasi, yardımın siyasallaşmasını derinleştiren bir eğilim olarak da eleştirilmiştir (Akpınar, 2013; Baird, 2016).

Türkiye'nin yumuşak gücü üzerine literatür, ülkenin sert güçten cazibeye dayalı bir dış politika kimliğine geçişini tartışır (Kalın, 2011, 2012; Oğuzlu, 2007). Bu yumuşak gücün başlıca araçları arasında burslar, kültürel kuruluşlar ve özellikle kalkınma ve insani yardım kurumları sayılır; İpek (2015), TİKA'yı doğrudan bir yumuşak güç aracı olarak değerlendirir. Türkiye'nin yumuşak gücünün hem yükselişine hem de sınırlarına dikkat çeken çalışmalar (Çevik, 2019;

Çevik & Seib, 2015; Öner, 2013), bu gücün büyük ölçüde söylem, kültür ve kurumsal yayın üzerinden kavramsallaştırıldığını göstermektedir. Buna ek olarak, dinî kimlikle iç içe geçmiş İslami yönelimli insani yardım kuruluşlarının Türk dış politikasıyla paralelliği de vurgulanmıştır (Çelik & İşeri, 2016). Türkiye, bu yönüyle, geleneksel bağışçıların dışında kalan “yükselen bağışçılar” arasında değerlendirilir (Mawdsley, 2012).

Bu çalışmalar birlikte okunduğunda iki karşıt eğilim belirginleşmektedir. Normatif yaklaşım Türkiye’nin insani diplomasisini değer ve sorumluluk eksenli bir dış politika pratiği olarak görürken (Davutoğlu, 2013; Haşimi, 2014), eleştirel-araçsal yaklaşım yardımın jeopolitik görünürlük, dış politika paralelliği ve yumuşak güç üretimiyle iç içe geçtiğini vurgular (Baird, 2016; Çelik & İşeri, 2016). Dış yardımın kamuoyu ve meşruiyet üzerindeki etkilerine ilişkin ampirik yazın, etkinin otomatik olmadığını; görünürlük, hizmet performansı, alıcının kaynağı tanınması ve siyasal bağlam tarafından koşullandığını göstermektedir (Blair & Roessler, 2021; Goldsmith et al., 2014). Buna rağmen Türkiye yazınının her iki ana eğilimi de çoğunlukla politika söylemi, kurumsal çıktı veya bağışçı niyeti üzerinden ilerlemekte; yardımın hedef kitle tarafından nasıl alınıldığını ve olumlu duygunun kaynak devlete gerçekten atfedilip atfedilmediğini sınırlı biçimde göstermektedir.

1.5. Mülteci kampları ve insani yönetim

Yumuşak gücün sahadaki etkisini anlamak için bu etkinin gerçekleştiği mekânı, yani mülteci kampını da kavramsallaştırmak gerekir. Eleştirel yazın, kampı yalnızca bir barınma alanı değil, aktörlerin, iktidarın ve kimliklerin yeniden üretildiği bir “insani yönetim” mekânı olarak ele alır (Agier, 2011, s. 4; Hyndman, 2000). Bu çerçevede insani yardım, salt teknik bir edim değil, yardım eden ile yardım alan arasındaki ilişkiyi, görünürlüğü ve temsili biçimlendiren ahlaki ve siyasal bir pratiktir (Barnett, 2011; Fassin, 2012). Malkki’nin (1996, ss. 378, 388) gösterdiği gibi, mülteciler çoğu zaman sessizleştirilmiş, tarihsizleştirilmiş ve edilgen “mağdurlar” olarak temsil edilir. Bu çalışma ise tam tersine, yumuşak güç etkisini yararlanıcıların kendi ifadeleri üzerinden okuyarak, onları algı ve atıf üreten özneler olarak ele almaktadır.

Eleştirel insani yönetim yazınının güçlü yanı, yardımın eşitsiz iktidar ilişkilerini ve mültecinin edilgenleştirilmesini görünür kılmasıdır. Ancak bu yaklaşım da kimi zaman “insani özne”yi tekil bir kategori gibi ele alarak, yararlanıcıların bağışçıları birbirinden ayırma, hizmetin niyetini yorumlama ve yardıma aynı anda hem minnettarlık hem de eleştiri ifade etme kapasitesindeki farklılaşmayı ikinci plana itebilir (Agier, 2011; Fassin, 2012; Malkki, 1996). Bu çalışma, olumlu algıyı bağımlılığın otomatik sonucu saymadığı gibi, eleştirel ifadeleri de yardımın tüm etkisini geçersizleştiren kanıtlar olarak görmemekte; iki tutumun aynı deneyimde birlikte bulunabileceğini araştırmaktadır.

1.6. Boşluk ve analitik çerçeve

Yukarıdaki yazınların kesişiminde çözümleme düzeyi ve kanıt türüne ilişkin bir boşluk belirlemektedir. Dinî yumuşak güç yazını çoğunlukla dinî yayılmaya, Müslüman insani yardım yazını kuruluşlara, insani diploması yazını devlet pratiğine, yumuşak güç yazını ise ulusal imaja odaklanır. Bu çalışma kamp düzeyindeki örüntüleri üç gözlemlenebilir eksenle işlevselleştirmektedir. Birincisi cazibe/algıdır: yararlanıcılar ve yerel aktörler Türkiye’yi nasıl anlamlandırmaktadır? İkincisi kaynak atfıdır: hangi hizmet ve görünür işaretler doğrudan Türkiye ile ilişkilendirilmektedir? Üçüncüsü, hizmete dayalı koşullu güvenilirlik ve konu görünürlüğü beklentisidir: hizmet performansı, Türkiye’nin belirli bir meselede güvenilir bir

aktör olarak görülmesi ve Rohingya konusunu uluslararası alanda görünür tutacağı beklentisiyle nasıl ilişkilendirilmektedir? Bu eksenler genel siyasal meşruiyet veya fiilî gündem belirleme iddiası değildir.

Literatürdeki eksiklik yalnızca yeni bir vaka eksikliği değildir. Yumuşak güç ve kamu diplomasisi çalışmaları sıklıkla kaynaktan imaja ve iletişim faaliyetinden alımlamaya geçişi varsayarken, dış yardım araştırmaları görünürlük ve kaynak bilgisinin önemini gösterse de dinî yakınlık ile gündelik hizmet temasının nasıl birleştiğini sınırlı biçimde açıklar (Dietrich et al., 2018; Goldsmith et al., 2014). Eleştirel insani yardım yazını bu ilişkilerin iktidar boyutunu görünür kılmakla birlikte bağışçıya yönelik mikro düzeyde atfı merkezine almaz. Çalışma, yardımın varlığı ile yumuşak güçle ilişkili sonuçlar arasına yararlanıcı yorumunu yerleştirerek olumlu algı, kaynağa atıf, koşullu güvenilirlik ve bunları sınırlayan gerilimleri ayrı ayrı incelemektedir.

2. Arakan Krizi ve Türkiye'nin Cox's Bazar'daki İnsani Varlığı

2.1. Arakan (Rohingya) krizi ve kampların coğrafyası

Arakanlı Müslümanlar, Myanmar'da vatandaşlıktan yoksun bırakılmış, tarihsel olarak dışlanmış ve dünyanın en büyük vatansız topluluklarından biridir (İbrahim, 2016; Ullah, 2011). 2017'deki kitlesel göçün ardından Cox's Bazar, dünyanın en büyük mülteci yerleşimine dönüşmüştür. 31 Aralık 2024 itibarıyla Bangladeş'te yaklaşık 1.005.520 kayıtlı Arakanlı mülteci bulunmakta; bu nüfus Ukhiya ve Teknaf ilçelerinde resmî olarak belirlenmiş 33 kampta ve Bhasan Char adasında barınmaktadır (Government of Bangladesh & UNHCR, 2025). Kampların yükünü azaltmak amacıyla 2021'den bu yana yaklaşık 35–37 bin mülteci Bhasan Char adasına yerleştirilmiştir (UNHCR, 2026). Kutupalong en kalabalık kamp kompleksi olup aşırı yoğunluk, sel ve heyelan riski, barınma, temiz su ve sağlık erişimi bölgenin kalıcı sorun alanlarıdır. Geri dönüşün önündeki engeller nedeniyle kriz uzamış (Mallick, 2020); 2024'ten itibaren Myanmar'daki çatışmanın yeniden tırmanmasıyla yeni göç dalgaları da yaşanmıştır.

2.2. Türkiye-Bangladeş ilişkileri ve insani diplomasi

Türkiye ile Bangladeş arasındaki ilişkiler, üst düzey ziyaretler ve giderek genişleyen iş birliği gündemiyle ilerlemektedir. Arakan krizi, bu ikili ilişkide insani boyutu öne çıkaran ve ilişkiyi derinleştiren bir katalizör işlevi görmüştür. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2025'te yaklaşık 1,35–1,36 milyar dolar düzeyinde olup taraflar bunu 2 milyar dolara çıkarmayı hedeflemektedir (Daily Sabah, 2026). Özellikle Bangladeş'te 2026'da kurulan yeni hükümetin ardından ilişkilerin ivmelendiği ve kurumsal işişare mekanizmalarının gündeme geldiği gözlenmektedir. Bu çerçevede insani yardım, ikili ilişkinin ayrılmaz ve sembolik açıdan en görünür bileşenidir.

2.3. Sahadaki Türk aktörleri ve faaliyetleri

Türkiye'nin kamplardaki varlığı çok aktörlü bir yapıdadır. AFAD, Cox's Bazar'da bir ofis açarak sahra hastanesini işletmekte ve Mülteci Yardım ve Geri Gönderme Komiserliği (RRRC), Dakka'daki Türk Büyükelçiliği, Birleşmiş Milletler kuruluşları ve yerel ve uluslararası STK'larla koordinasyon yürütmektedir. Sağlık Bakanlığı hastaneye hekim ve hemşire görevlendirmekte; TDV, TİKA ve Türk Kızılay ise Bangladeş'teki ofisleri üzerinden saha operasyonlarını koordine etmektedir. Bu yapı içinde sahra hastanesi, Türkiye'nin sahadaki en görünür ve simgesel varlığıdır: 2018'de 9 numaralı kampta kurulan 50 yataklı hastane, hem Rohingya'lara hem de yerel Bangladeşli hastalara açıktır ("A Friendship for the Ages," 2022;

Daily Sabah, 2026). Sağlık hizmetinin yanı sıra gıda ve barınma yardımı, Ramazan ve iftar programları, eğitim, kültür, çocuk ve gençlik etkinlikleri Türk kurumlarının başlıca faaliyet alanlarıdır (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2021; Daily Sabah, 2026). Aşağıdaki bulgular, bu somut varlığın yararlanıcılar ve yerel aktörler nezdinde nasıl bir algı ve etki ürettiğini incelemektedir.

Bununla birlikte, kurum sayısı, harcama büyüklüğü veya hizmet hacmi tek başına yumuşak güç kanıtı değildir. Bunlar Türkiye'nin sahadaki kapasitesini ve görünürlüğünü gösteren çıktılardır; yumuşak güç etkisinden söz edebilmek için bu çıktının yararlanıcı tarafından olumlu anlamlandırılması, Türkiye'ye atfedilmesi ve hizmete dayalı koşullu güvenilirliğe dönüşmesi gerekir (Gallarotti, 2011; Nye, 2004). Bulgular bölümü bu nedenle kurumsal beyanı değil, saha aktörlerinin alımlamasını esas almaktadır.

3. Yöntem

3.1. Araştırma deseni ve örnekleme

Çalışma, Türkiye'nin Cox's Bazar'daki insani varlığının yararlanıcı ve yerel aktör düzeyinde nasıl algılandığını ve Türkiye'ye nasıl atfedildiğini inceleyen nitel bir tek vaka araştırmasıdır. Veri üretme aracı, görüşmeci tarafından uygulanan açık uçlu nitel ankettir. İstatistiksel temsil hedeflenmediğinden amaçlı maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmış; on beş kamp ile çevredeki ev sahibi yerleşimlerde birbirinden tamamen ayrı yedi gruptan 242 katılımcıya ulaşılmıştır: 90 Rohingya erkek, 35 Rohingya kadın, 40 genç ve çocuk, 18 kamp yönetimi aktörü, 12 Türk kurum temsilcisi, 35 yerel halk mensubu ve 12 yerel STK ve yardım çalışanı. Yetişkinlerin ortalama yaşı yaklaşık 45'tir. Yararlanıcılar farklı blok, yaş ve cinsiyet konumları gözetilerek seçilmiş; kamp yaşamı sırasında bir Türk kuruluşundan en az bir kez yardım alma koşulu uygulanmıştır. Bu ölçüt, Türkiye'yi önceden tanımayı değil, araştırılan yardım deneyimine sahip olmayı güvence altına almıştır; çok sayıda yararlanıcı, Türkiye'yi ilk kez evine veya kamp alanına ulaşan yardım aracılığıyla tanıdığını belirtmiştir. Kadınların sayısının erkeklerden düşük kalması, saha erişimi ile kültürel ve dinî nedenlerle konuşma konusundaki çekingenlikle ilişkilidir; örneklem cinsiyete göre istatistiksel temsil iddiası taşımamaktadır. Katılımı reddeden veya yarıda bırakan olmamıştır. Veri toplamanın son evresinde ana örüntüler tekrarlanmaya başlayınca, saha ekibi örüntülerin sürdüğünü görmek amacıyla sahadaki pragmatik bir kararla yedi doğrulayıcı katılımcı daha eklemiştir. Bu sayı önceden belirlenmiş bir doygunluk eşiği değildir (Weller et al., 2018).

Tablo 1: Örneklem Planı ve Katılımcı Grupları (N = 242)

Katılımcı grubu (kod)	Sayı	Kapsam ve katılımcılar
Rohingya erkek kamp sakinleri (RKS)	90	On beş kamptan altışar erkek; farklı bloklar, yaşlar ve roller
Rohingya kadın katılımcılar (RKK)	35	Sağlık, çocuk bakımı, güvenlik ve mahremiyet odaklı
Rohingya gençleri ve çocukları (RÇG)	40	12–17 yaş; uygulama sırasında veli hazır
Kamp yönetimi, CiC ve idari aktörler (KY)	18	Kamp ve bölge düzeyinde idari/koordinasyon görevlileri
Türk kurum ve dernek temsilcileri (TK)	12	TİKA, AFAD, TDV, sağlık ve yardım ekipleri, yerel ortaklar
Yerel Cox's Bazar halkı (YH)	35	Esnaf, ulaşım çalışanı, kanaat önderi, öğretmen, ev sahibi halk
Yerel STK ve yardım çalışanları (YSTK)	12	Bangladeşli kurum çalışanları, tercümanlar, saha personeli

Not. Katılımcı grupları birbirinden tamamen ayrıdır; toplam örneklem N = 242'dir.

3.2. Veri toplama ve açık uçlu nitel anket

Veriler, Mayıs 2025 ile Şubat 2026 arasındaki yaklaşık on aylık takvim döneminde, katılımcıların ve Cox's Bazar bölgesinde yaşayan saha uygulayıcılarının erişilebilirliğine bağlı olarak belirli aralıklarla gerçekleştirilen saha ziyaretlerinde toplanmıştır. Kesintiler, zamansal değişimi izleyen boylamsal bir tasarımın parçası değil; erişim ve tarafların uygunluğundan kaynaklanan bir uygulama koşuludur. Katılımcılara ilk temas, bölgede yaşayan ve kamplara düzenli olarak erişebilen saha uygulayıcıları tarafından kurulmuştur.

Veri toplama tekniği, görüşmeci tarafından uygulanan açık uçlu nitel ankettir. Nitel anket, belirlenmiş konu alanlarında katılımcıların anlam ve deneyim çeşitliliğini açık uçlu yanıtlarla incelemeye elverişlidir (Braun et al., 2021; Jansen, 2010). Yedi grup için rollerine uygun ayrı formlar hazırlanmış; aynı grupta soruların ifadesi ve sırası değiştirilmemiştir. Yalnızca yanıtın anlaşılmadığı az sayıdaki durumda kısa açıklayıcı soru sorulmuştur. Formlarda “Türkiye”, “yumuşak güç”, “Müslüman kardeşlik”, “güven” ve “meşruiyet” ifadeleri doğrudan kullanılmamıştır. Katılımcıların eğitim ve okuryazarlık koşulları nedeniyle katılımcının kendi doldurduğu yazılı form uygun görülmemiş; sorular lisans mezunu, Rohingya dilini ve Bengalceyi bilen yerel saha uygulayıcılarca sözlü olarak yöneltilmiştir. Katılımcılar Rohingya dilinde cevap vermiş; yanıtlar, aynı kişilerce anlamı korunarak, görüşme anında Bengalce olarak doğrudan bilgisayara yazılmıştır. Bu, açık uçlu nitel anketin görüşmeci aracılığıyla uygulanan biçimidir; uygulama biçiminin yanıt üretimi üzerindeki olası etkisi ayrıca dikkate alınmıştır (Bowling, 2005). Uygulamalar katılımcıların evlerinde veya evlerinin önünde, başkaları bulunmadan gerçekleştirilmiş; yalnızca çocuklarla yapılan uygulamalarda velileri hazır bulunmuştur. Süre 15–30 dakika, ortalama yaklaşık 20 dakikadır. Analiz materyali, ses kaydından çıkarılmış transkriptler değil; eşzamanlı Bengalce açık uçlu yanıt kayıtlarıdır.

3.3. Kod kitabına dayalı tematik analiz ve kodlayıcılar arası güvenilirlik

Bengalce yanıt kayıtları Excel'de kod kitabına dayalı, tümdengelimsel ve tümevarımsal tematik analizle çözümlenmiştir (Braun & Clarke, 2006; Roberts et al., 2019). Yazar önce kayıtları gruplara göre düzenleyip yinelemeli biçimde okumuş; kuramsal çerçevedeki cazibe/algı, kaynak atfı ve hizmete dayalı koşullu güvenilirlik/konu görünürlüğü beklentilerini başlangıç kodları olarak kullanmıştır. Bunlara sığmayan tekrar eden ifadeler açık kodlamayla izlenmiş;

kalıcı çözüm eksikliği, kapasite açığı, ev sahibi toplum baskısı ve kadınlarla çocukların kırılganlığı “sınırlar ve gerilimler” teması altında birleştirilmiştir. Kodlar veri setiyle yeniden karşılaştırılmış, aday temaların kapsamı ve adları kesinleştirilmiştir. Kod kitabı Bengalce hazırlanmış; birincil kodlama ve nihai yorumlama da yazar tarafından bu dilde yürütülmüştür; makale hazırlanırken seçilmiş bulgular Türkçeye aktarılmıştır. Bağlamsal saha notlarında bazı evlerdeki Türk bayrakları, Türk bayrağı taşıyan battaniyeler ve çocuklara ait eğitim malzemeleri kaydedilmiştir. Bu notlar, kaynak atfını bağlamlandırmak için kullanılmış; bağımsız ve sistematik bir gözlem veri seti olarak kodlanmamıştır.

Kod kitabının tutarlı uygulanıp uygulanmadığını sınamak için veri setinin rastgele seçilen yaklaşık %40’ını oluşturan 97 tam yanıt kaydı yedi grubun tamamını içerecek biçimde ayrılmıştır. Araştırma tasarımına ve tema yorumuna katılmayan saha uygulayıcılarından farklı üç bağımsız kodlayıcı, Hint-Aryan dil ailesine ait Rohingya dilinde verilen ve saha uygulayıcılarınca eşzamanlı olarak Bengalceye aktarılan kayıtları Excel’de yeniden kodlamıştır. Çoklu kodlayıcı uyumu Krippendorff alfa ile hesaplanmış ve genel katsayı $\alpha = .93$ bulunmuştur. Bu sonuç kod kitabının seçilen kayıtlara uygulanmasında yüksek uyuma işaret etmektedir (Krippendorff, 2018; O’Connor & Joffe, 2020). Katsayı, sözlü yanıtların görüşme anında Bengalceye aktarılma doğruluğunu ölçmemekte; temaların nihai yorumlanması yazarın analitik sorumluluğunda kalmaktadır. Saha uygulayıcıları ile bağımsız kodlayıcılar ücretli destek sağlamış, ancak araştırma tasarımı, tema yorumlama, makale yazımı ve son metnin onayına katılmadıkları için yazarlık rolü üstlenmemişlerdir.

3.4. Sınırlılıklar

Yöntemin başlıca sınırları şunlardır. Sabit sırayla uygulanan 15–30 dakikalık açık uçlu anket, gruplar arası karşılaştırılabilirliği artırırken derin ve kendiliğinden gelişen anlatıları sınırlandırmıştır. Rohingya dilindeki sözlü yanıtların aynı anda Bengalceye özetlenerek yazılması, söylemin ayrıntılarının bir bölümünü azaltmış olabilir. Bu nedenle tırnak içindeki ifadeler, Bengalce kayıtlarda doğrudan işaretlenen sözlerin Türkçe anlam eşdeğerleridir; diller arasında sözcüğü sözcüğüne transkript iddiası taşımamaktadır. Görüşmeci aracılı uygulama sosyal beğenirlik ve uygulayıcı etkisi yaratmış olabilir (Bowling, 2005). Yararlanıcıların önceden Türk yardımıyla temas etmiş kişilerden seçilmesi, araştırılan deneyime ilişkin bilgi sağlamış; ancak yardımla hiç temas etmeyenleri dışarıda bırakmıştır; hiçbir katılımcının açıkça olumsuz görüş bildirmemesi, minnettarlık, seçim ve yanıt etkileriyle birlikte yorumlanmalıdır. Kadınların daha düşük sayıda temsil edilmesi erişim ve kültürel-dini çekingenlikle bağlantılıdır. Amaçlı örneklem nüfusa genellenemez; diğer bağışçılar incelenmediğinden Türkiye’ye özgü bir üstünlük kurulamaz. Kesintili veri toplama boylamsal değildir. Bulgular bu nedenle nedensellik, genel dış politika desteği veya uzun dönemli davranış değişikliği değil, vaka içindeki alımlama ve atıf örüntülerini göstermektedir.

4. Bulgular

Bulgular üç analitik eksende sunulmakta; ardından bunları sınırlayan gerilimler ele alınmaktadır. Birincil veri kaynağı görüşmeci tarafından uygulanan açık uçlu nitel anketin Bengalce yanıt kayıtlarıdır. Tırnak içindeki “unutulmadık”, “Müslüman kardeş ülke” ve “sadece konuşmuyor, sahada iş yapıyor” ifadeleri, kayıtlarda doğrudan işaretlenmiş sözlerin Türkçe anlam eşdeğerleridir; diğer aktarımlar ise anlamı koruyan tematik özetlerdir. Bağlamsal saha notları yalnızca görünür kaynak işaretlerini yorumlamak için kullanılmıştır.

4.1. *Cazibe ve algı: “Unutulmadık” hissi ve Müslüman kardeşlik*

Rohingya erkek katılımcıların ifadelerinde Türkiye, en çok somut ve görünür hizmetler üzerinden tanınmaktadır: sağlık yardımı, gıda dağıtımı ve Ramazan ve iftar etkinlikleri, Türkiye adının kampta duyulmasının başlıca kanallarıdır (RKS-01, RKS-27, RKS-42). Birçok katılımcı, coğrafi olarak uzak ve önceden hakkında sınırlı bilgi sahibi oldukları Türkiye’yi ilk kez 2017 sonrasında evlerine veya kamp alanına ulaşan yardım üzerinden öğrendiğini belirtmiştir. Türkiye daha sonra “Müslüman kardeş ülke” olarak anlamlandırılmış; destek salt malzeme değil, “unutulmadıkları” hissi, moral ve kardeşlik işareti olarak yorumlanmıştır (RKS-02, RKS-13, RKS-54, RKS-58). Erkek gruplarında Müslüman kardeşlik ifadesinin daha sık öne çıkması, bu çerçevenin bütün gruplarda aynı yoğunlukta işlemediğini göstermektedir.

Kadın katılımcılarda algı, hizmetin niteliği kadar hizmetin sunulma biçimi üzerinden de şekillenmektedir. Türk yardım çalışanlarının nezaketi ve kadınlara saygılı yaklaşımı, güven duygusunu artıran temel bir unsur olarak öne çıkmıştır (RKK-01, RKK-03, RKK-18). Türkiye, ev içinde dua ve minnettarlıkla anılan “merhametli ve Müslüman kardeş ülke” imgesiyle tanımlanmaktadır (RKK-06, RKK-09, RKK-21). Gençler ve çocuklarda ise akılda kalan asıl unsurlar futbol turnuvaları, çocuk etkinlikleri, eğitim malzemeleri ve öğrenim merkezleridir (RÇG-01, RÇG-04, RÇG-10); dahası, bazı gençler Türkiye’de okuma, burs ya da uzaktan eğitim hayali kurduklarını ifade etmişlerdir (RÇG-02, RÇG-13, RÇG-34). Böylece cazibe, geleceğe dönük bir özlem de yaratmaktadır.

Bu örüntü, cazibenin kaynak devlete ait sabit bir özellik değil, alıcının gündelik deneyimi içinde ilişkisel olarak üretildiği yönündeki eleştirel yumuşak güç yaklaşımını desteklemektedir (Bially Mattern, 2005). “Unutulmama” ve saygılı muamele, yardımın maddi değerinin ötesinde bir tanınma deneyimine dönüştüğünü göstermektedir. Bununla birlikte, Fassin’in (2012) insani yardımın merhamet ile eşitsizliği aynı anda üretebildiği yönündeki uyarısı önemlidir: minnettarlık, yardım ilişkisindeki güç asimetrisini ortadan kaldırmaz. Tay et al. (2019) da Rohingya bağlamında geçmiş travmaya ek olarak gündelik stresin, mahremiyet eksikliğinin ve gelecek kaygısının önemini vurgulamaktadır. Bu çalışma, söz konusu kırılganlık koşullarında somut hizmetin moral ve kimliksel anlam kazanabildiğini; ancak bu duygusal cazibenin kalıcı siyasal etkiyle eşitlenemeyeceğini ortaya koyarak literatürü genişletmektedir.

4.2. *Atf: Görünür sembol, doğrudan temas*

Yumuşak güç açısından kritik olan, olumlu deneyimin fiilen Türkiye’ye atfedilebilmesidir. Veriler bu atfın görünür işaretler ve doğrudan temasla güçlendiğini göstermektedir. Yardım paketleri, tabelalar ve sahra hastanesindeki Türk bayrağı kaynağın tanınmasını sağlamış; çocuklar da bayrağı kamptaki yardımla ilişkilendirmiştir (RKS-04, RKS-33, RKS-90; RÇG-03, RÇG-22). Bağlamsal saha notlarında bazı evlere asılmış Türk bayrakları, Türk bayrağı bulunan battaniyeler ve çocukların eğitim malzemeleri görülmüştür. Bu gözlemler sistematik bir veri seti veya bağımsız doğrulama değil; yardımla karşılaşmanın gündelik mekânda bıraktığı görünür işaretleri gösteren bağlamsal kayıtlardır.

Türk kurum temsilcileri Türkiye adının sağlık, iftar ve yardım paketleriyle hatırlandığını; görünür hizmet ve saygılı temasın güven oluşturduğunu, hatta “yumuşak güç” etkisi yarattığını ifade etmişlerdir (TK-03, TK-04, TK-07, TK-10, TK-11). Ancak soru formlarında bu kavramlar kullanılmadığından, söz konusu ifadeler yararlanıcı bulgularını doğrulayan bağımsız kanıt olarak değil, uygulayıcıların kendi faaliyetlerine ilişkin öz-çerçevelemesi olarak

değerlendirilmiştir. Yerel STK çalışanlarının yardım, sağlık desteği ve Müslüman dayanışmasına ilişkin anlatıları ise farklı bir aktör grubunun bunları alımlamasını göstermektedir (YSTK-01, YSTK-04, YSTK-09).

Atıf bulgusu, yardımın varlığı ile bağışçı ülkeye yönelik tutum arasındaki geçişin görünürlüğe ve kaynak tanımaya bağlı olduğunu gösteren yazınla ilişkilidir. Goldsmith et al. (2014), hedeflenmiş, sürekli, etkili ve görünür yardımın kamuoyu üzerinde daha etkili olabileceğini savunurken, Bangladeş'te Dietrich et al. (2018) kaynak bilgisinin genel algıyı sınırlı ölçüde değiştirdiğini ve temel dış politika tutumlarını dönüştürmediğini göstermiştir. Bu vakada atfı güçlendiren unsur yalnızca bir etiket değil, bayrak ve malzemelerin görünürlüğünün doğrudan saygılı hizmet karşılaşmasıyla birleşmesidir. Türkiye'den yardım alma ölçütü, önceden Türkiye bilgisi varsaymamıştır; aksine, birçok katılımcı için yardım karşılaşması, kaynak ülkenin ilk kez tanındığı kanal olmuştur.

4.3. Hizmete dayalı güvenilirlik ve konu görünürlüğü beklentisi

Üçüncü eksenle Türkiye'nin sahadaki varlığının hizmete dayalı koşullu güvenilirlik üretip üretmediği incelenmektedir. Kamp yönetimi ve koordinasyon aktörleri Türk kurumlarının, özellikle sağlık desteğiyle kamp hizmet kapasitesini güçlendirdiğini ve idari baskıyı azalttığını belirtmişlerdir (KY-01, KY-05, KY-12). Aynı aktörler Türkiye adının olumlu algılandığını ve yardımların Rohingya meselesinin görünürlüğüne katkı sunduğunu ifade etmişlerdir (KY-03, KY-07, KY-18). Bu değerlendirmeler, devletin genel meşruiyetinden farklı olarak belirli hizmetlerin performansına ilişkin bağlamsal güvenilirliği göstermektedir; dış yardımın meşruiyet etkilerinin bağışçı, kurum ve bağlama göre değişebildiğini gösteren bulgularla da uyumludur (Blair & Roessler, 2021).

Ev sahibi halkın değerlendirmelerinde bu güvenilirlik somut bir karşılaştırma üzerinden ifade edilmektedir: katılımcılar Türkiye'nin "sadece konuşmadığını, sahada iş yaptığını" düşünmekte; merhametli ve aktif bir ülke imgesinden söz etmektedir (YH-04, YH-08, YH-15). Bazı yerel katılımcılar Türk yardımlarının Bangladeş-Türkiye ilişkilerine olumlu katkı sağladığını belirtmişlerdir (YH-01, YH-12, YH-16). Yararlanıcıların dile getirdiği beklenti ise Türkiye'nin yardım sağlamanın yanında Rohingyalar için kalıcı çözümü uluslararası kamuoyunda savunması, uluslararası basına konuşması, Birleşmiş Milletlerle görüşmesi ve geri dönüş planlarını gündeme taşımasıdır (RKS-04, RKS-19, RKS-73). Bu ifadeler, Türkiye'nin fiilen gündem belirlediğini kanıtlamamakta; katılımcıların Türkiye'ye atfettiği konu görünürlüğü rolünü ve geleceğe dönük beklentilerini göstermektedir.

Bu sonuç Türkiye'nin operasyonel insani varlığını dış politika ve yumuşak güç kaynağı olarak ele alan çalışmalarla uyumludur (Bayer & Keyman, 2012; Davutoğlu, 2013; İpek, 2015). Bununla birlikte hizmet performansının onaylanması, Türkiye'nin bütün dış politika tercihlerinin desteklenmesi anlamına gelmemektedir; katılımcılar böyle bir genel siyasal destek bildirmemiştir. Burada gözlenen sonuç, genelleşmiş siyasal meşruiyet değil, belirli hizmetlere dayanan koşullu güvenilirlik ve Türkiye'nin Rohingya konusunu uluslararası alanda görünür tutacağına ilişkin beklentidir.

4.4. Sınırlar ve gerilimler: Yardımın ötesinde kalıcılık sorunu

Bulgular, Türkiye'ye yönelik olumlu algının önemli sınırlar ve gerilimlerle birlikte var olduğunu da ortaya koymaktadır. En sık dile getirilen sınır, yardımın kalıcı çözüm anlamına gelmemesidir: katılımcılar yardımları değerli bulmakla birlikte, kalıcı bir çözüm olmadığı için

bunların tek başına yetmediğini vurgulamaktadır (RKS-02, RKS-39, RKS-69). Gündelik yaşamda gıda yetersizliği, işsizlik, barınma, temiz su ve güvenlik kaygısı, görünür hizmetlerin gölgesinde süren temel sorunlardır (RKS-06, RKS-25, RKS-66).

İkinci gerilim alanı, Türk kurumlarının kapasitesi ile ihtiyacın büyüklüğü arasındaki farktır. Kurum temsilcileri, en büyük zorlukların finansman, izin, güvenlik ve lojistik olduğunu; ihtiyacın çoğu zaman kurum kapasitesini aştığını belirtmektedir (TK-01, TK-06, TK-08). Üçüncü gerilim, ev sahibi toplumla ilişkiler etrafında yoğunlaşmaktadır. Yerel halk, kamp ekonomisinin bazı ailelere gelir sağladığını kabul etmekle birlikte fiyat artışı, çevresel baskı ve iş rekabetinden yakınmaktadır (YH-05, YH-13, YH-31). Krizin uzaması “sosyal sabrı” azaltmakta; ev sahibi toplum desteklenmediği takdirde yerel gerilimin artabileceği uyarısı yapılmaktadır (KY-01, KY-16, YH-03). Dördüncü olarak, kadın katılımcılar mahremiyet, gece güvenliği ve kız çocuklarının güvenli eğitim ihtiyacını vurgulamaktadır (RKK-03, RKK-08, RKK-26).

Olumlu ifadeler tek ve doğrusal bir nedene bağlanamaz. “Unutulmama” duygusu, hizmet kalitesi, görünür kaynak işaretleri, doğrudan temas ve bazı gruplarda Müslüman kimliği aynı algıya katkı sunmuş olabilir. Birkaç katılımcı nötr kalmış, açıkça olumsuz bir değerlendirme kaydedilmemiştir. Yararlanıcıların Türk yardımıyla en az bir kez temas etmiş kişilerden seçilmesi, minnettarlık ve görüşmecı aracılı uygulama bu dağılımın yorumlanmasında dikkate alınmalıdır. Kalıcı çözüm talebi, kapasite eleştirisi ve ev sahibi toplumdaki gerilimler ise olumlu algının koşulsuz siyasal onay olmadığını göstermektedir.

Sınırlar ve gerilimlere ilişkin bulgular, Cox's Bazar yazınındaki eleştirel sonuçlarla örtüşmektedir. Habib (2023), mülteciler ile ev sahibi toplum arasında toprak, su, tarım ve orman gibi kıt kaynaklar üzerindeki rekabetin gerilim ürettiğini; Kudrat-E-Khuda'nın (2020) çalışması ise kitlesel yerinden edilmenin Bangladeş üzerinde ekonomik, toplumsal ve çevresel baskılar oluşturduğunu göstermektedir. Kadınların mahremiyet ve güvenlik kaygıları da Rohingya topluluklarında güvenli alan eksikliği ile toplumsal cinsiyete dayalı riskleri vurgulayan sistematik değerlendirmeye uyumludur (Tay et al., 2019). Kalıcı çözüm talebi ise geri dönüşün siyasal ve güvenlik koşulları nedeniyle uzak kaldığını belirten çalışmalarla kesişmektedir (Mallick, 2020). Bu karşılaştırma, olumlu yararlanıcı algısını insani diplomasinin koşulsuz başarısı olarak okumayı engellemektedir: aynı yardım, mülteci grubunda tanınma ve cazibe üretirken, ev sahibi toplumdaki dağılım ve kaynak baskısı nedeniyle yerel kabulü aşındırabilir.

Tablo 2: Bulguların Eksenlere Göre Özeti

Eksen	Öne çıkan temalar	Başlıca gruplar
Cazibe ve algı	Sağlık, gıda ve iftar yoluyla tanınma; Müslüman kardeşlik ve “unutulmadık” hissi; gençlerde eğitim, spor ve Türkiye’de öğrenim arzusu	RKS, RKK, RÇG
Kaynak atfı	Bayrak, yardım malzemeleri ve kurumsal görünürlük; doğrudan ve saygılı temas; uygulayıcı öz-çerçevelemesi	RKS, RÇG, TK, YSTK
Koşullu güvenilirlik ve konu görünürlüğü	“Sahada iş yapıyor” değerlendirmesi; hizmet kapasitesi desteği; kalıcı çözümün uluslararası alanda görünür tutulacağı beklentisi	KY, YH, YSTK, RKS
Sınırlar ve gerilimler	Yardımanın kalıcı çözüm oluşturmaması; kapasite ve finansman açığı; ev sahibi toplum üzerindeki ekonomik ve çevresel baskı; kadınların ve çocukların kırılganlığı	Tüm gruplar

Not. RKS = Rohingya erkek kamp sakinleri; RKK = Rohingya kadın katılımcılar; RÇG = Rohingya gençleri ve çocukları; KY = kamp yönetimi ve idari aktörler; TK = Türk kurum temsilcileri; YH = yerel halk; YSTK = yerel STK ve yardım çalışanları.

5. Tartışma: Kardeşlik Temelli Yumuşak Güç

Bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'nin Cox's Bazar'daki yumuşak güç potansiyelinin popüler kültür veya kitlesel medya gibi makro kaynaklardan çok, yüz yüze insani hizmet karşılaşmalarında üretildiği görülmektedir. Birinci bileşen sağlık, gıda ve Ramazan etkinlikleri gibi somut hizmet; ikinci bileşen ise bazı katılımcı gruplarında bu hizmeti anlamlandıran dindaşlık, saygılı muamele ve "unutulmama" duygusudur. Görünür semboller ve doğrudan temas olumlu deneyimi Türkiye'ye bağlamakta; sonuç, genel siyasal meşruiyet değil, cazibe, kaynak atfı ve hizmete dayalı koşullu güvenilirlik/konu görünürlüğü beklentisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu sonuç, mevcut yazınla üç düzeyde bir tartışma kurmaktadır. İlk olarak, Nye'nin (2004) kaynak-merkezli çerçevesini doğrulamakla yetinmeyip Gallarotti'nin (2011) vurguladığı dönüşüm koşullarını sahada görünür kılmakta; hizmet kaynağının ancak alımlama ve atfı üzerinden etkiye dönüştüğünü göstermektedir. İkinci olarak, Bially Mattern'in (2005) cazibenin ilişkisel olarak kurulduğu yönündeki eleştirisiyle uyumlu biçimde, "Müslüman kardeş ülke" imgesinin doğal değil, ortak kimlik, görünür sembol ve saygılı temasın birleşimiyle üretildiğini ortaya koymaktadır. Üçüncü olarak, insani yönetim yazınının yardım ilişkisindeki asimetri uyarısını korumakla birlikte (Agier, 2011; Fassin, 2012), yararlanıcıları yalnızca edilgen alıcılar olarak değil, yardımı takdir ederken sınırlarını da dile getiren yorumlayıcı öznel olarak konumlandırmaktadır.

Bulgu ve literatür karşılaştırması üç analitik sonucu belirginleştirmektedir. Birincisi, görünür dış yardımın kaynak ülkeye ilişkin algıyla birlikte bulunabildiğini göstererek dış yardım ve kamuoyu yazınıyla kesişmektedir (Dietrich et al., 2018; Goldsmith et al., 2014). İkincisi, görünürlüğün tek başına yeterli olmadığını; hizmet deneyimi, saygılı temas ve bazı gruplarda dinî yakınlığın birlikte işlediğini düşündürmektedir. Üçüncüsü, Müslüman insani yardım yazınının kuruluş kimliklerine ilişkin açıklamasını (Benthall & Bellion-Jourdan, 2003; Juul Petersen, 2012) yararlanıcının kaynak tanıma sürecine taşımaktadır. Bununla birlikte, yalnızca Türk yardımıyla temas edenlerin seçilmesi ve karşılaştırmalı bağışçı verisinin bulunmaması nedeniyle önerilen kavram, tamamlanmış bir güç sonucu değil; sınanması gereken koşullu bir mekanizmadır.

5.1. Kavramın tanımı ve kurucu boyutları

Çalışma, bu mekanizmayı adlandırmak üzere literatüre "kardeşlik temelli yumuşak güç" (brotherhood-based soft power) kavramını, ihtiyatlı bir mekanizma önerisi olarak sunmaktadır. Kavram, bir devletin başka bir ülkeden kaçan dindaş bir topluluğa sunduğu somut insani yardımın, önceden var olan dinî yakınlıkla birlikte yararlanıcı düzeyinde cazibe, güven ve kaynağa yönelik olumlu atfı potansiyeli oluşturması şeklinde tanımlanabilir. Bu vaka, dinî yakınlığın hizmetten bağımsız etkisini veya başka bağışçılara kıyasla üstünlüğünü ölçmemektedir. Dolayısıyla kavram, genel bir şefkat etiketinden çok, somut hizmet, görünür kaynak işaretleri, doğrudan temas ve bazı gruplarda kendiliğinden dile getirilen "Müslüman kardeşlik" yorumunun birlikte bulunduğu koşullu bir süreç önerisidir. Kavram üç kurucu boyut üzerinden işlevsel kılınabilir.

Birinci boyut tabandan inşadır: etki, yararlanıcının gündelik hizmet deneyiminden başlar (RKS-01, RKS-27). İkinci boyut yararlanıcı-merkezli atıftır: olumlu duygunun kaynak devlete bağlanması bayrak, yardım malzemesi, kurum adı ve doğrudan temasla gerçekleşir (RKS-04, RÇG-03). Türk kurum temsilcilerinin “yumuşak güç” ve “güven” ifadeleri bu mekanizmanın bağımsız doğrulaması değil, uygulayıcı öz-çerçevelemesidir (TK-07, TK-11). Üçüncü boyut kardeşlik–hizmet eksenidir: somut hizmet, özellikle erkek katılımcılarda kendiliğinden dile getirilen “Müslüman kardeşlik” ve daha geniş gruplarda “unutulmama” duygusuyla birleşir (RKK-03, RKS-58). Böylece kavram bütün katılımcılara tek biçimli bir dinî anlam yüklememektedir.

Bu boyutlar bir süreç zinciri oluşturur: hizmetle karşılaşma; yardımın tanınması ve katılımcının anlam dünyasında yorumlanması; görünür işaretler ve temasla Türkiye’ye atfedilmesi; son olarak hizmete bağlı koşullu güvenilirlik ve konu görünürlüğü beklentisinin oluşması. Bakalov’un (2020) yumuşak gücü durağan bir kaynak listesi yerine, kaynakların belirli süreçlerde sonuçlara dönüştüğü dinamik bir mekanizma olarak ele alması bu zinciri açıklamaya elverişlidir. Cox’s Bazar bulguları, dönüşümün kırılgan yararlanıcıların gündelik deneyiminde nasıl işleyebileceğini göstermektedir.

5.2. Literatürdeki yeri: Dinî yumuşak güç ve insani diplomasiden farkı

Önerilen kavram Nye’nin (2004) yumuşak güç kuramını reddetmez; onu farklı bir çözümleme düzeyine taşır. Yumuşak güç yazınındaki baskın yaklaşım ulusal kaynakları, kitlesel mecraları ve genel kamuoyu etkisini öne çıkarırken, kardeşlik temelli yumuşak güç mikro düzeydeki hizmeti, yüz yüze karşılaşmayı ve yararlanıcı atfı inceler. Bu karşılaştırma, bütün klasik çalışmaların aynı olduğu veya her yardımın kardeşlik ürettiği iddiası değildir; aşağıdaki tablo iki analitik vurguyu ayırtmaktadır.

Tablo 3: Yumuşak Güç Yazınındaki Baskın Vurgu ile Kardeşlik Temelli Yumuşak Gücün Karşılaştırılması

Boyut	Yumuşak güç yazınındaki baskın vurgu	Kardeşlik temelli yumuşak güç
Temel kaynak	Kültür, siyasal değerler, dış politika duruşu	Dindarlara sunulan somut insani yardım ve kardeşlik bağı
Mecra	Medya, kamu diplomasisi kurumları, kitlesel iletişim	Yüz yüze saha teması ve ihtiyaç anındaki karşılaşma
Çözümleme düzeyi	Ulusal, seçkin ve genel kamuoyu düzeyi	Taban ve kırılgan yararlanıcı düzeyi
Atıf	Dolaylı ve dağınık	Doğrudan; görünür semboller ve yardım malzemeleri
Ölçüm	Kamuoyu anketleri, ulusal imaj endeksleri	Açık uçlu nitel anket kayıtları; bağlamsal saha notları
Kırılganlık	Görece istikrarlı	Hizmet sürekliliğine bağımlı; daha kırılgan

Not. Karşılaştırma, iki yaklaşım arasındaki ideal-tipik analitik vurguları göstermektedir; bütün yumuşak güç çalışmalarının aynı olduğu iddia edilmemektedir.

Kavram, üç komşu yazınla ilişki kurmakta; ancak onlarla özdeşleşmemektedir. Dinî yumuşak güç çalışmaları dinî yayılma, rekabet ve rejim meşruiyetini incelerken (Haynes, 2012; Mandaville & Hamid, 2018), Müslüman insani yardım yazını kuruluşların kimlik, siyaset ve ulusötesi güzergâhlarını öne çıkarır (Benthall & Bellion-Jourdan, 2003; Juul Petersen, 2012). Buradaki katkı dinî mesajın yayılmasını değil, yardım alanların somut hizmeti nasıl tanıdığını ve kaynağa nasıl bağladığını açıklamaktır. İnsani diplomasi yazını devlet pratiği ve dış politikayı

ele alırken (Davutoğlu, 2013; Régnier, 2011, ss. 1212–1214), bu çalışma aynı faaliyetin yararlanıcı ve yerel aktör deneyimindeki alımlamasını inceler.

Çalışmanın katkısı iki yönlüdür. Kavramsal olarak dindaş dayanışması ile somut hizmetin kesişimini, hizmet karşılaşmasından kaynak atfına ve koşullu güvenilirliğe uzanan bir mekanizma olarak tanımlar. Yöntemsel olarak ise bu mekanizmayı seçkin söylemi veya yalnızca ulusal imaj ölçümleri yerine, görüşmeci tarafından uygulanan açık uçlu nitel anketle elde edilen yararlanıcı ve yerel aktör anlatıları üzerinden inceler.

Türkiye'nin insani diplomasisine ilişkin çalışmalar çoğunlukla devlet söylemine, kurumsal kapasiteye ve dış politika amaçlarına odaklanırken (Bayer & Keyman, 2012; Davutoğlu, 2013; Haşimi, 2014), eleştirel çalışmalar bu modelin barış inşası, kapasite ve sürdürülebilirlik sınırlarını öne çıkarmaktadır (Akpınar, 2013; Baird, 2016). Cox's Bazar bulguları iki yaklaşımı da kısmen desteklemektedir. Kurumsal görünürlük ve sahadaki hizmet, yararlanıcı düzeyinde tanınma üretmektedir; ancak finansman açığı, kalıcı çözüm eksikliği ve ev sahibi toplum baskısı, bu tanınmanın sürdürülebilir nüfuza dönüşmesini sınırlandırmaktadır. Çalışmanın literatüre özgün katkısı, kaynak devletin niyeti hakkında yeni bir varsayım kurmak değil, devlet merkezli insani diplomasi yazını ile yararlanıcının alımlama ve atf süreçleri arasındaki eksik ampirik halkayı görünür kılmaktır.

5.3. Araçsalcı–normatif gerilimin yeniden konumlanması

Bu çerçeve, Türkiye'nin insani diplomasisine ilişkin araçsalcı (yumuşak güç) ve normatif (kimlik) okumalar arasındaki gerilimi de yeniden konumlandırmaktadır. Veriler her iki okumayı da kısmen desteklemektedir: yardımın somut, görünür ve atfedilebilir niteliği araçsalcı okumayla (Baird, 2016; Bayer & Keyman, 2012); “Müslüman kardeşlik”, merhamet ve saygılı temasın ürettiği duygusal yakınlık ise normatif/kimliksel okumayla (Çelik & İşeri, 2016) uyumludur. Kardeşlik temelli yumuşak güç kavramı, bu ikiliği bir karşıtlık olarak değil, aynı mekanizmanın iç içe geçmiş iki yüzü olarak ele almayı önerir; çünkü sahada cazibeyi üreten tam da hizmet ile kardeşlik bağının birlikteliğidir. Niyetin “çıkarmı değer mi” olduğu sorusu, yararlanıcı düzeyinde üretilen etkiyi açıklamakta tek başına yeterli değildir; belirleyici olan, yardımın somut, saygılı ve atfedilebilir biçimde sunulup sunulmadığıdır.

Bu yorum, iki yaklaşımı uzlaştırdığı anlamına gelmez; daha çok niyeti ile etkiyi analitik olarak ayırır. Yardımın dış politika hedefleriyle uyumlu olması, yararlanıcının deneyimlediği dayanışmayı kendiliğinden araçsal kılmaz; kardeşlik söyleminin samimi bulunması da kurumsal görünürlüğün stratejik değerini ortadan kaldırmaz. Veriler, kaynak devletin niyetini kesin olarak saptamaya elverişli değildir; ancak aynı faaliyetin normatif bir dayanışma olarak deneyimlenirken eş zamanlı biçimde yumuşak güç sonucu üretebildiğini göstermektedir. Böylece çalışma, literatürdeki karşıtlığı niyet tartışmasından çıkarıp gözlemlenebilir alımlama ve atf süreçlerine taşımaktadır.

5.4. Kavramın sınırları ve kapsam koşulları

Bununla birlikte, çalışmanın önemli bir katkısı bu yumuşak gücün kırılabilirliğini de göstermesidir. Kardeşlik temelli yumuşak güç, somut hizmete bağımlı olduğu için, hizmetin sürekliliği kesildiğinde ya da hizmet kapasitesi ihtiyacın gerisinde kaldığında zayıflamaya açıktır. Yararlanıcıların “yardım kalıcı çözüm değil” vurgusu, görünürlük ile gerçek ve kalıcı nüfuz arasındaki farkı işaret etmektedir. Benzer biçimde, ev sahibi toplumun dışlanması, yardımın ürettiği olumlu algıyı yerel düzeyde aşındırabilecek bir gerilim kaynağıdır (krş. Agier, 2011).

Dolayısıyla kardeşlik temelli yumuşak güç, sürdürülebilir programlara, ev sahibi toplumu da kapsayan bir yaklaşıma ve acil yardımdan kalıcı kapasiteye geçişe bağlı olarak ancak korunabilir.

Ev sahibi toplum bulguları, yumuşak gücün tek ve homojen bir kamu üzerinde işlemediğini de göstermektedir. Habib'in (2023) doğal kaynak rekabetine ve Kudrat-E-Khuda'nın (2020) ekonomik ve toplumsal maliyetlere ilişkin bulguları birlikte okunduğunda, yardımın dağılımı bir hedef kitlede minnettarlık üretirken başka bir hedef kitlede dışlanmışlık hissini güçlendirebilir. Bu nedenle insani yardımın yumuşak güç etkisi yalnızca yararlanıcı algısıyla değerlendirilemez; mülteciler, ev sahibi toplum, yerel yönetim ve uygulayıcı kurumlar arasında farklılaşan çoklu alımlamalar birlikte incelenmelidir. Bu sonuç, kardeşlik temelli yumuşak gücün ilişki ve hedef kitle bağımlı olduğunu gösteren önemli bir kapsam koşuludur.

Kardeşlik temelli yumuşak güç her yardım bağlamında kendiliğinden ortaya çıkmaz. Yardımın görünür ve kaynağa atfedilebilir olması, saygılı temas, asgari süreklilik ve katılımcının anlam dünyasında bir yakınlık zemini başlıca kapsam koşullarıdır. Dinin çift değerli niteliği nedeniyle dinî yakınlık, dayanışma kadar dışlama da üretebilir (Appleby, 2000, s. 28). Mekanizma iki karşılaştırmalı beklenti doğurur: görünür hizmet, dinî yakınlık olmadan da kaynak atfı ve koşullu güvenilirlik sağlayabilir; fakat kardeşlik çerçevesi zayıf kalabilir. Dinî yakınlık ise görünür ve atfedilebilir hizmet olmadan genel bir sempati yaratabilir; fakat belirli bir bağışçıya yönelik atf sınırlı kalabilir. Bu beklentiler farklı bağışçılarda ve sahalarda sınanabilir.

Nedensellik konusunda ihtiyat gereklidir. Açık uçlu nitel anket kayıtları, hizmet deneyimi ile Türkiye'ye yönelik olumlu algının birlikte bulunduğunu göstermekte; ancak algının yalnızca Türk yardımı nedeniyle oluştuğunu kanıtlamamaktadır. Yardım alma ölçütü önceden Türkiye bilgisi varsaymamış olsa da yardımla hiç temas etmeyen kişileri dışarıda bırakmıştır. Ortak dinî kimlik, hizmet kalitesi, ihtiyaç, minnettarlık ve görüşmecî aracılı uygulama rakip veya tamamlayıcı açıklamalardır. Diğer bağışçıların doğrudan incelenmemesi Türkiye'ye özgü üstünlük iddiasını; boylamsal verinin bulunmaması ise kalıcı tutum veya davranış değişikliği iddiasını engellemektedir.

Sonuç

Bu çalışma, Türkiye'nin Cox's Bazar'daki Rohingya kamplarında sürdürdüğü insani varlığını yumuşak güçle ilişkili alımlama ve kaynak atfı çerçevesinde, yararlanıcı ve yerel aktör düzeyinde incelemiştir. On beş kamp ve ev sahibi yerleşimde yedi ayrı gruptan 242 katılımcıya görüşmecî tarafından uygulanan açık uçlu nitel anket, somut hizmetlerin olumlu algıyla birlikte bulunduğunu; bayrağın, yardım malzemelerinin, kurumsal görünürlüğün ve doğrudan temasın bu deneyimi Türkiye'ye bağladığını göstermiştir. Birçok yararlanıcı için Türkiye bilgisi, yardımdan önce varsayılan bir koşul değil; yardımın sunulması sırasında oluşan bir sonuçtur. Bununla birlikte, tasarım nedensellik, başka bağışçılara üstünlük, genel dış politika desteği veya uzun dönemli davranış değişikliği kanıtı sunmamaktadır.

Temel bulgu üç tutarlı eksenle özetlenebilir: cazibe/algi, kaynak atfı ve hizmete dayalı koşullu güvenilirlik/konu görünürlüğü beklentisi. "Kardeşlik temelli yumuşak güç" bu eksenleri, somut hizmet ile bazı gruplarda kendiliğinden dile getirilen dinî yakınlığın etkileşimi üzerinden açıklayan koşullu bir mekanizma olarak önerilmektedir. Kalıcı çözüm eksikliği, kapasite açığı, ev sahibi toplumdaki baskılar ve kadınlarla çocukların güvenlik gereksinimleri mekanizmanın sınırlarını oluşturmaktadır. Dolayısıyla görünür yardım önemlidir, fakat tek başına kalıcı siyasal etki veya genelleşmiş meşruiyet kanıtı değildir.

Politika düzeyindeki bulgular, Türkiye'nin bu yumuşak gücü sürdürülebilir kılmak için acil yardımdan kalıcı kapasiteye (eğitim, kadın ve çocuk sağlığı, mesleki beceri) geçmesi, ev sahibi toplumu da kapsayan ortak programlar geliştirmesi ve izleme-değerlendirme yoluyla yerel kapasiteyi güçlendirmesi gerektiğini düşündürmektedir. Temel sorunların, yani Arakanlıları savunmasız kılan şiddetin ve kalıcı çözümsüzlüğün giderilmesi ise tek başına insani yardım kuruluşlarının değil, uluslararası toplumun sorumluluğundadır. Gelecek araştırmalar, kardeşlik temelli yumuşak güç kavramını Somali, Afganistan ya da Gazze gibi farklı saha bağlamlarında ve dinî yakınlığın bulunmadığı bağışçılarla karşılaştırmalı olarak sınayabilir.

Çıkar

Çatışması

Beyanı:

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Makalenin Hazırlanma Sürecinde Üretken Yapay Zekâ ve Yapay Zekâ Destekli Teknolojilerin Kullanım

Beyanı:

Bu çalışmada yapay zekâ destekli araçlardan Bengalce yanıt kayıtlarının Türkçeye aktarılmasına ve dilin iyileştirilmesine yardımcı olmak amacıyla yararlanılmıştır.

Finansman:

Bu çalışma için herhangi bir finansman desteği alınmamıştır.

Kaynaklar

Akademik Kaynaklar

- Agier, M. (2011). *Managing the undesirables: Refugee camps and humanitarian government*. Polity Press.
- Akpınar, P. (2013). Turkey's peacebuilding in Somalia: The limits of humanitarian diplomacy. *Turkish Studies*, 14(4), 735–757. <https://doi.org/10.1080/14683849.2013.863448>
- Appleby, R. S. (2000). *The ambivalence of the sacred: Religion, violence, and reconciliation*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Aras, B., & Mohammed, Z. (2019). The Turkish government scholarship program as a soft power tool. *Turkish Studies*, 20(3), 421–441. <https://doi.org/10.1080/14683849.2018.1502042>
- Baird, T. (2016). The geopolitics of Turkey's 'humanitarian diplomacy' in Somalia: A critique. *Review of African Political Economy*, 43(149), 470–487. <https://doi.org/10.1080/03056244.2015.1084913>
- Bakalov, I. (2020). Setting soft power in motion: Towards a dynamic conceptual framework. *European Journal of International Relations*, 26(2), 495–517. <https://doi.org/10.1177/1354066119873374>
- Barnett, M. (2011). *Empire of humanity: A history of humanitarianism*. Cornell University Press. <https://doi.org/10.7591/9780801460616>
- Bayer, R., & Keyman, E. F. (2012). Turkey: An emerging hub of globalization and internationalist humanitarian actor? *Globalizations*, 9(1), 73–90. <https://doi.org/10.1080/14747731.2012.627721>
- Benthall, J., & Bellion-Jourdan, J. (2003). *The charitable crescent: Politics of aid in the Muslim world*. I.B. Tauris.
- Bially Mattern, J. (2005). Why “soft power” isn't so soft: Representational force and the sociolinguistic construction of attraction in world politics. *Millennium: Journal of International Studies*, 33(3), 583–612. <https://doi.org/10.1177/03058298050330031601>
- Blair, R. A., & Roessler, P. (2021). Foreign aid and state legitimacy: Evidence on Chinese and US aid to Africa from surveys, survey experiments, and behavioral games. *World Politics*, 73(2), 315–357. <https://doi.org/10.1017/S004388712000026X>
- Bowling, A. (2005). Mode of questionnaire administration can have serious effects on data quality. *Journal of Public Health*, 27(3), 281–291. <https://doi.org/10.1093/pubmed/fdi031>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

- Braun, V., Clarke, V., Boulton, E., Davey, L., & McEvoy, C. (2021). The online survey as a qualitative research tool. *International Journal of Social Research Methodology*, 24(6), 641–654. <https://doi.org/10.1080/13645579.2020.1805550>
- Çelik, N., & İşeri, E. (2016). Islamically oriented humanitarian NGOs in Turkey: AKP foreign policy parallelism. *Turkish Studies*, 17(3), 429–448. <https://doi.org/10.1080/14683849.2016.1204917>
- Çevik, S. B. (2019). Reassessing Turkey's soft power: The rules of attraction. *Alternatives: Global, Local, Political*, 44(1), 50–71. <https://doi.org/10.1177/0304375419853751>
- Çevik, S. B., & Seib, P. (Eds.). (2015). *Turkey's public diplomacy*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137473387>
- Davutoğlu, A. (2001). *Stratejik derinlik: Türkiye'nin uluslararası konumu*. Küre Yayınları.
- Davutoğlu, A. (2013). Turkey's humanitarian diplomacy: Objectives, challenges and prospects. *Nationalities Papers*, 41(6), 865–870. <https://doi.org/10.1080/00905992.2013.857299>
- Dietrich, S., Mahmud, M., & Winters, M. S. (2018). Foreign aid, foreign policy, and domestic government legitimacy: Experimental evidence from Bangladesh. *The Journal of Politics*, 80(1), 133–148. <https://doi.org/10.1086/694235>
- Fassin, D. (2012). *Humanitarian reason: A moral history of the present*. University of California Press.
- Gallarotti, G. M. (2011). Soft power: What it is, why it's important, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power*, 4(1), 25–47. <https://doi.org/10.1080/2158379X.2011.557886>
- Goldsmith, B. E., Horiuchi, Y., & Wood, T. (2014). Doing well by doing good: The impact of foreign aid on foreign public opinion. *Quarterly Journal of Political Science*, 9(1), 87–114. <https://doi.org/10.1561/100.00013036>
- Habib, M. R. (2023). The right to ecology: Rohingya refugees and citizens contest over natural resources in Bangladesh. *Inter-Asia Cultural Studies*, 24(2), 311–328. <https://doi.org/10.1080/14649373.2023.2182943>
- Haşimi, C. (2014). Turkey's humanitarian diplomacy and development cooperation. *Insight Turkey*, 16(1), 127–145. <https://www.insightturkey.com/file/381/turkeys-humanitarian-diplomacy-and-development-cooperation-winter-2014-vol16-no1>
- Haynes, J. (2008). Religion and foreign policy making in the USA, India and Iran: Towards a research agenda. *Third World Quarterly*, 29(1), 143–165. <https://doi.org/10.1080/01436590701739718>
- Haynes, J. (2012). *Religious transnational actors and soft power*. Ashgate.
- Hyndman, J. (2000). *Managing displacement: Refugees and the politics of humanitarianism*. University of Minnesota Press. <https://doi.org/10.5749/j.cttscf9>
- İbrahim, A. (2016). *The Rohingyas: Inside Myanmar's hidden genocide*. Hurst & Company.
- İpek, P. (2015). Ideas and change in foreign policy instruments: Soft power and the case of the Turkish International Cooperation and Development Agency. *Foreign Policy Analysis*, 11(2), 173–193. <https://doi.org/10.1111/fpa.12031>
- Jansen, H. (2010). The logic of qualitative survey research and its position in the field of social research methods. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 11(2), Article 11. <https://doi.org/10.17169/fqs-11.2.1450>
- Juul Petersen, M. (2012). Trajectories of transnational Muslim NGOs. *Development in Practice*, 22(5), 763–778. <https://doi.org/10.1080/09614524.2012.685876>
- Kalın, İ. (2011). Soft power and public diplomacy in Turkey. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 16(3), 5–23. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/816442>
- Kalın, İ. (2012). Turkish foreign policy: Frameworks, values, and mechanisms. *International Journal*, 67(1), 7–21. <https://doi.org/10.1177/002070201206700102>
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4th ed.). SAGE.
- Kudrat-E-Khuda (Babu). (2020). The impacts and challenges to host country Bangladesh due to sheltering the Rohingya refugees. *Cogent Social Sciences*, 6(1), Article 1770943. <https://doi.org/10.1080/23311886.2020.1770943>
- Malkki, L. H. (1996). Speechless emissaries: Refugees, humanitarianism, and dehistoricization. *Cultural Anthropology*, 11(3), 377–404. <https://doi.org/10.1525/can.1996.11.3.02a00050>

- Mallick, A. H. (2020). Rohingya refugee repatriation from Bangladesh: A far cry from reality. *Journal of Asian Security and International Affairs*, 7(2), 202–226. <https://doi.org/10.1177/2347797020938983>
- Mandaville, P., & Hamid, S. (2018). *Islam as statecraft: How governments use religion in foreign policy*. Brookings Institution. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/11/fp_20181116_islam_as_statecraft.pdf
- Mawdsley, E. (2012). *From recipients to donors: Emerging powers and the changing development landscape*. Zed Books. <https://doi.org/10.5040/9781350220270>
- Melissen, J. (Ed.). (2005). *The new public diplomacy: Soft power in international relations*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230554931>
- Nye, J. S., Jr. (1990). Soft power. *Foreign Policy*, 80, 153–171. <https://doi.org/10.2307/1148580>
- Nye, J. S., Jr. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. PublicAffairs.
- Nye, J. S., Jr. (2008). Public diplomacy and soft power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 94–109. <https://doi.org/10.1177/0002716207311699>
- Nye, J. S., Jr. (2011). *The future of power*. PublicAffairs.
- Oğuzlu, T. (2007). Soft power in Turkish foreign policy. *Australian Journal of International Affairs*, 61(1), 81–97. <https://doi.org/10.1080/10357710601142518>
- Öner, S. (2013). Soft power in Turkish foreign policy: New instruments and challenges. *Euxeinós*, 10, 7–15. https://gce.unisg.ch/fileadmin/user_upload/HSG_ROOT/Institut_GCE/Euxeinós/10/Oener_Euxeinós_10_2013.pdf
- O'Connor, C., & Joffe, H. (2020). Intercoder reliability in qualitative research: Debates and practical guidelines. *International Journal of Qualitative Methods*, 19, Article 1609406919899220. <https://doi.org/10.1177/1609406919899220>
- Régnier, P. (2011). The emerging concept of humanitarian diplomacy: Identification of a community of practice and prospects for international recognition. *International Review of the Red Cross*, 93(884), 1211–1237. <https://doi.org/10.1017/S1816383112000574>
- Roberts, K., Dowell, A., & Nie, J.-B. (2019). Attempting rigour and replicability in thematic analysis of qualitative research data: A case study of codebook development. *BMC Medical Research Methodology*, 19, Article 66. <https://doi.org/10.1186/s12874-019-0707-y>
- Tay, A. K., Riley, A., Islam, R., Welton-Mitchell, C., Duchesne, B., Waters, V., Varner, A., Moussa, B., Alam, A. N. M. M., Elshazly, M. A., Silove, D., & Ventevogel, P. (2019). The culture, mental health and psychosocial wellbeing of Rohingya refugees: A systematic review. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 28(5), 489–494. <https://doi.org/10.1017/S2045796019000192>
- Ullah, A. K. M. A. (2011). Rohingya refugees to Bangladesh: Historical exclusions and contemporary marginalization. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 9(2), 139–161. <https://doi.org/10.1080/15562948.2011.567149>
- Weller, S. C., Vickers, B., Bernard, H. R., Blackburn, A. M., Borgatti, S., Gravlee, C. C., & Johnson, J. C. (2018). Open-ended interview questions and saturation. *PLOS ONE*, 13(6), Article e0198606. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0198606>

İnternet Kaynakları

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2021, February 2). *AFAD's humanitarian response to the Rohingya crisis as of 16 January 2021*. ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/bangladesh/afad-s-humanitarian-response-rohingya-crisis-16-january-2021>
- Aziz, A. (2026, June 6). Turkish foreign minister visits Rohingya camps in Cox's Bazar. *Dhaka Tribune*. <https://www.dhakatribune.com/bangladesh/nation/411861/turkish-foreign-minister-visits-rohingya-camps-in>
- Daily Sabah. (2026, June 4). Turkish FM's 1st Bangladesh visit reflects growing strategic ties. *Daily Sabah*. <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkish-fms-1st-bangladesh-visit-reflects-growing-strategic-ties>

- A friendship for the ages. (2022, October 28). *The Daily Star*. <https://www.thedailystar.net/supplements/republic-day-turkey-2022/news/friendship-the-ages-3156691>
- Government of Bangladesh, & UNHCR. (2025, January 8). *Joint Government of Bangladesh–UNHCR population factsheet as of December 2024*. <https://data.unhcr.org/en/documents/details/113687>
- Hussein, M., & Duggal, H. (2023, August 25). What is life like inside the world's biggest refugee camp? *Al Jazeera*. <https://www.aljazeera.com/news/longform/2023/8/25/what-is-life-like-inside-the-worlds-largest-refugee-camp>
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2017, September 26). *Investigation of alleged human rights violations and abuses against Rohingya*. <https://www.ohchr.org/en/stories/2017/09/investigation-alleged-human-rights-violations-and-abuses-against-rohingya>
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2017, September 7). *Foreign Minister Mevlüt Çavuşoğlu visited Bangladesh, accompanying First Lady Emine Erdoğan, 6–7 September 2017*. https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-cavusoglunun-banglades-ziyareti_en.en.mfa
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2026, June 6). *Visit of Hakan Fidan, Minister of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye, to Bangladesh, 5–6 June 2026, Dhaka*. <https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-banglades-i-ziyareti--5-6-haziran-2026---dakka.en.mfa>
- UNHCR. (2026). *Rohingya emergency*. <https://www.unhcr.org/emergencies/rohingya-emergency>

EXTENDED ABSTRACT IN ENGLISH

Turkish Humanitarian Assistance in the Rohingya Camps of Cox's Bazar, Bangladesh: Brotherhood-Based Soft Power among Beneficiaries and Local Actors

Humanitarian assistance overlaps with foreign policy and soft power. Scholarship on Türkiye's humanitarian diplomacy examines state discourse and institutional strategy, while critical studies emphasise unequal power relations. Research on Muslim humanitarianism explains identities but rarely examines how beneficiaries recognise donors through service encounters. This article asks which Turkish activities and cues are recognised in Cox's Bazar and how they become attractions, sources of attribution, and conditional credibility. It proposes brotherhood-based soft power as a bounded mechanism, not proof of political influence.

The study uses a single-case design and purposive sampling. Between May 2025 and February 2026, field workers administered an open-ended qualitative survey to 242 participants from seven groups across fifteen camps and host settlements: 90 Rohingya men, 35 women, 40 young people, 18 administrative actors, 12 Turkish representatives, 35 local residents, and 12 Bangladeshi aid workers. Role-specific forms preserved question wording and order. Because self-completion was unsuitable, questions were asked orally in the Rohingya language, and answers were recorded in Bengali. Surveys lasted 15–30 minutes. Türkiye, soft power, the Muslim Brotherhood, trust, and legitimacy were absent from the prompts. Seven confirmatory cases were added after themes recurred; this was a pragmatic decision, not a predetermined saturation rule.

Bengali response records were analysed in Excel through codebook-based deductive and inductive thematic analysis. The author developed the codebook and completed coding and interpretation. Three independent coders recoded a random 40% of the corpus, 97 records spanning all groups; Krippendorff's alpha was .93. Quotations are Turkish semantic equivalents of expressions marked in Bengali records, not word-for-word transcripts. Field notes documented Turkish flags in some homes, blankets bearing Turkish symbols, and children's educational materials. They contextualised source recognition but were not coded as an independent dataset.

Findings show that attraction is developed through services. Health care, food assistance, Ramadan activities, educational materials, and respectful treatment generated feelings of being remembered and, among male participants, Muslim brotherhood. Many beneficiaries first learned about Türkiye through aid reaching their homes; receiving Turkish assistance constituted exposure, not prior familiarity with Türkiye. Flags, materials, visibility, and direct contact connected favourable experiences to Türkiye. Turkish representatives used the language of soft power and trust, but it was treated as implementers' self-framing rather than independent corroboration. Administrative and host-community accounts associated delivery with service-based credibility and expectations that Türkiye would keep the Rohingya issue visible.

The effects were limited. Assistance did not create a durable political solution; capacity remained below the need, while food insecurity, unemployment, shelter needs, environmental pressures, and safety concerns persisted. Women's lower representation reflected access and cultural reluctance to speak, not gender representativeness. Because eligibility required

Turkish-aid exposure and no participant expressed a negative view, gratitude, selection, and response effects must be considered. The evidence supports an association among visible service, religious affinity, attribution, and conditional credibility, not a causal claim. Brotherhood-based soft power is most likely to emerge where assistance is sustained, recognisable, respectful, and interpreted through a moral vocabulary. Without visible service, religious affinity may yield sympathy; without affinity, visible service may produce attribution and credibility but not a brotherhood frame.

